

KULTUR

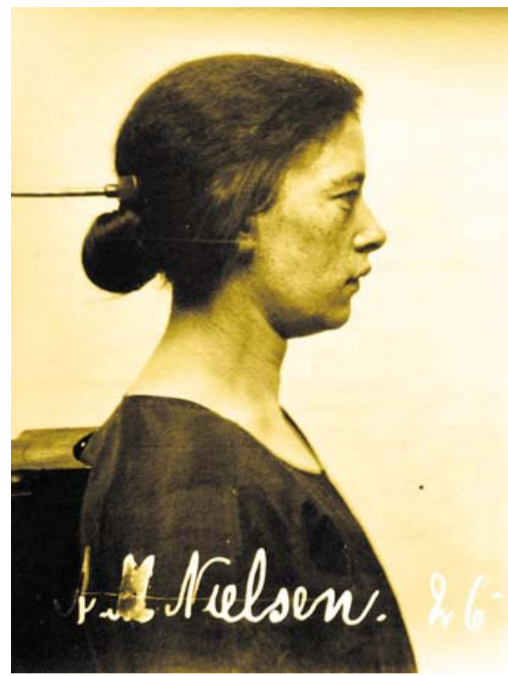
KRITIK | DEBAT | NAVNE

SENSATION. Aftenposten brugte fire artikler på Emma, der som andre barnemordersker fandt det bedst for både hende og barnet, at det døde. Hun kvalte sit eget barn. Foto: Aftenposten 8. februar 1924

DØLGSMÅL. Engeline, 19, ville skjule sin graviditet. Foto: Christianshavns Straffeanstalt

STRAFFET. Kæresten stak af, Agnes kom i fængsel. Hun fødte deres barn alene, siddende på en potte i forældrenes forgang. Barnet kastede hun i en mergelgrav. Foto: Forbryderalbum Aarhus Polit

De slog deres børn ihjel

Barnemorderskernes historie er et grumt kapitel af danmarkshistorien. En fattig kvinde med et barn uden for ægteskab havde ikke store fremtidschancer i begyndelsen af 1900-tallet, og for nogle blev udvejen at slå deres egne spædbørn ihjel. En ny bog fortæller kvindernes historie.

KVINDEHISTORIE

Engeline Johanne Wilhelmine Kirkegaard var alene, da hun fødte, så ingen ved, om barnet var dødt ved fødslen, eller om det døde, fordi hun forsøgte det.

Men dømt blev den unge pige. Ikke alene for uforsvarlig omgang ved barnefødsel, som Københavns Politiret besluttede i 1902, men for regulært barnemord, som Højesteret ville det. Det kunne umuligt

paske, at Engeline havde været fuldkommen bevidstløs under hele forløbet, lød det i dommen over en af de mange unge piger, der op gennem 1900-tallet løste deres problem som

udstødte ved at forsøge at skaffe sig af med deres børn.

Nogle kvinder fødte og lod barnet ligge. Andre lagde børnene under dynen, til de døde, eller kvalte deres nyfødte med de bare hænder, og en enkelt har druknet sit spædbarn i en natpotte. Og bagefter er de små lig blevet pakket ind og anbragt i kommodeskuffer, gravet ned under hønsehuse, smidt ud ad vinduer til hundene eller kastet i ajlebeholdere på landet.

Det er et grumt kapitel af den nyere danmarkshistorie, som ikke er fortalt. Det bliver det nu med historikeren Agnete Birger Madsens nye bog, 'Et bernelig i en kuffert. Om fødsler i dølgsmål, barnemord og fosterfordrivelse i Danmark 1900-1950'.

Agnete Birger Madsen har tidligere skrevet ph.d. om uægte børn og kommer selv fra en familie »med uægte børn i lige linje i syv generationer«, så hun har forståelse for de kvinder, der før den frie abort stod med valget mellem fødsel eller social udstødelse.

Og hun har haft brug for forståelse: Den historie, Agnete Birger Madsen har valgt at fortælle, er en barsk historie om drab på de svageste, mest hjælpeløse og uskyldige, man kan forestille sig: de nyfødte. Men i fængselsprotokoller, arkiver med breve og fotografier, politirapporter, avisartikler og kirkebøger har historikeren fundet vidnesbyrd om, at kvinderne var alene, desperate og uheldige, når de mere og mindre aktivt foretog det ultimative valg.

Pigen bag 1902-dommen om barnemord, Engeline, var en spinkel pige på 19 år, da hun blev gravid. Hun var opvokset i arbejderkvartererne på Vesterbro i Kø-

GÅRDTUR. Barnemordersker i fængsel måtte ikke tale sammen, og på gårdture skulle de holde afstand. Tankegangen var, at total ensomhed kunne opdrage fangerne til retsrafne mennesker. Foto: Peter Elfelt, 1909/Det Kgl. Bibliotek

benhavn, hvor moderen stod tilbage med seks børn efter faderens død, så Engeline kom i tjeneste. Og for at bevare sit gode navn og rygte lod hun være med at fortælle noget til »herskabet«, da hun blev gravid. Kun moderen fik det at vide. Hun købte børnetøj og fik arrangeret, at Engeline kunne føde ved noget familie på landet. Men barnet kom, før Engeline havde regnet sig frem til. Den førstegangsfødende pige fødte alene på gulvet i sit lille tyndekammer. Herefter gjorde hun rent, pakke de det døde spædbarn ind i et forklæde og gemte det under dynen til næste dag, hvor hun lagde barnet i en æske, som hun tog med hjem til moderen. Moderen tilkaldte en jordemor. Med jordemødres anmeldepligt var det ensbetydende med arrestation.

Ifølge Engelines forklaring til politiet var hun vågnet med kvalme, men var så besvimet, og da hun igen var ved bevidsthed, opdagede hun et livløst barn mellem

benene. Hun huskede intet. Obduktionen viste, at barnet var død ved kvalning, at der var mærker efter greb om hals, mund og næse, og at der havde været stukket noget ned i barnets hals, hvor der var svære skader. Engeline blev dømt efter den hårde paragraf om barnemord, men fik nedsat straf på grund af, at hun havde været delvist bevidstløs: otte måneders forbedringshus som fange nummer 200 i kvindefængslet på Christianshavn. Kæresten har historikeren ikke kunnet finde mere om.

Fordømmelse

Fra 1900 og 20 år frem blev 318 kvinder dømt for barnemord eller for uforsvarlig fødsel og omgang med deres barn, men ifølge Agnete Birger Madsen er mange barnemord ikke blevet opdaget, og det reelle tal er mindst tre gange højere. Bag hver skæbne gemmer sig en historie om en kvinde, der har handlet forkert. Men som Agnete Birger Madsen også kan vise: Ofte var kvinderne fattige og socialt belastede eller direkte uvidende om deres graviditet. De har været i en situation, hvor de følte sig ladt i stikken med et håbløst valg, og fædrene havde det med at glimre ved deres fravær.

Husassistent Agnes Margrethe Nielsen havde ellers været kæreste med sit barns far i fire år, da hun blev gravid, men da han fandt ud af det, ville han ifølge Agnes' forklaring i retsforhøret i Aarhus i 1924 ikke have mere med hende at gøre. Hun fortalte ikke nogen anden om graviditeten, og forældrene anede intet, da hun fødte alene, siddende på en potte i familiens lille forgang lige uden for soveværelset. Agnes blev dømt for »uforsvarlig omgang ved barnefødsel« og fik otte måneders fængsel. Samt den ringeagt, der fulgte med:

“ Kan min bog give bare en lille forståelse af, at retten til abort ikke er naturgiven – så vil jeg være glad Agnete Birger Madsen, historiker

neder i Kvindefængslet. Især i de første årtier af 1900-tallet blev barnemorderskerne betragtet som onde, afstumpede umennesker, der skulle straffes, og avisartiklerne var fordømmende. Men i takt med tidens voksende opmærksomhed om sociale forhold begynder

journalisterne op gennem århundredet at leve sig ind i kvindernes uheldige situation, og selv en af datidens mest gruppevækkende forfattere begået af 'køgejomfruen fra Karise' er i 1926-aviserne beskrevet med en vis medlidenhed, fortæller Agnete Birger Madsen.

Fem drab på ni år

Køgejomfru Marthalene Jensine Larsen brugte barnemord som en form for prævention og slog fem spædbørn ihjel på ni år.

Men i retsreferaterne i Haslev Avis er sympatien hos den uheldige kvinde. Reporteren godter sig over, at fædrene må i gabestokken som vidner, og da den femdobbelte barnemorderske føres ind, spørger journalisten sig selv og læserne, om denne kvinde med »Øjnene blændede af megen Graad« virkelig kan være det »Menneskedyr«, som folkesladderer har fremmanet? Også forsvareren minder retten om den situation, »hvorunder ugiftede Mødre føder ... alene, fortvivlede og skamfulde«. Det hjalp ikke Marthalene, der blev idømt 12 års tugthusarbejde.

For Agnete Birger Madsen er de mange kvindeskæbner en vigtig og hidtil underbelyst del af historien.

»Jeg undrede mig over, at der ikke rigtig er forsket i det, men emnet er tabubelagt. Jeg tror, det er derfor, der er et stort hul i historiebøgerne.«

Historien om barnemorderne og fosterfordrivelse er bagtæppe for beslutningen om at indføre fri abort i 1973. Med datidens uheldige skæbner mente var den frie abort »en revolution for kvinderne«, understreger Agnete Birger Madsen. Men den frihed er ifølge historikeren ikke nogen selvfølge. I dag protesteres der imod fri abort i vestlige lande som Spanien og USA, og herhjemme blev bilister på motorvej E45 ud for Hedensted sidste efterår konfronteret med 16.000 trækors, opstillet som protest mod loven om fri abort. For Agnete Birger Madsen er det tegn på, hvor vigtigt det er at få historisk viden frem i lyset:

»Kan min bog give bare en lille forståelse af, at retten til abort ikke er naturgiven – så vil jeg være glad.«

anne.bech@pol.dk

Agnete Birger Madsen: Et bernelig i en kuffert. Om fødsler i dølgsmål, barnemord og fosterfordrivelse i Danmark 1900-1950. 156 sider ill. Vejl. pris 149 kr. Kvindemuseets Forlag.